

УДК 316.46:005.336.4

Л.І. Цимбал, доц., канд. екон. наук

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

Теоретичні концепції становлення інтелектуального лідерства

В статті досліджено основні теоретичні концепції становлення інтелектуального лідерства в сучасному економічному середовищі. Визначено основні характеристики інтелектуального лідерства та охарактеризовано його значення у процесі еволюції концепцій економічного розвитку. Обґрунтована необхідність визначення концепції інтелектуального лідерства в умовах глобалізаційних процесів та зміни основи системи господарювання.

інтелектуальне лідерство, концепція інтелектуального лідерства, інтелектуалізація виробництва

Л.И. Цимбал, доц., канд. экон. наук

доцент кафедры международной экономики

ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», г. Киев, Украина

Теоретические концепции становления интеллектуального лидерства

В статье исследованы основные теоретические концепции становления интеллектуального лидерства в современной экономической среде. Определены основные характеристики интеллектуального лидерства и охарактеризовано его значение в процессе эволюции концепций экономического развития. Обоснована необходимость определения концепции интеллектуального лидерства в условиях глобализационных процессов и изменения основы системы хозяйствования.

интеллектуальное лидерство, концепция интеллектуального лидерства, интеллектуализация производства

Постановка проблеми. Трансформація загальних умов господарювання під впливом глобалізації та становлення економіки знань супроводжується загостренням конкурентної боротьби на всіх рівнях, швидкою зміною конкурентних позицій, значним розширенням конкурентного середовища, зміною правил і методів ведення конкуренції. За умов посилення взаємозалежності і взаємопроникнення національних економік ці тенденції вимагають від різнорівневих суб'єктів глобальної економіки особливої уваги до нових явищ, перегляду місця та ролі багатьох економічних та управлінських процесів. Це, в свою чергу, потребує дослідження теоретичних основ становлення економічної системи в її сучасному розумінні та виокремлення основних тенденцій її розвитку. Становлення інтелектуального лідерства в сучасних умовах вимагає обґрунтування та визначення його еволюції. Аналіз історичних концепцій становлення лідерства та роль інтелекту в забезпеченні лідерства та конкурентних переваг є важливим етапом дослідження інтелектуального лідерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання лідерства виступають актуальною темою досліджень великої кількості науковців різних напрямів науки та практики. Так, загальні питання лідерства розглядалися в роботах Ф. Бейлі, Б. Басса, К. Бланшара, Дж. Блонделя, Н. Газзарда, Р. Дафта, Р. Іреланда, Д. Каца, В. Кременя, О. Нестулі, Ф. Селзніка, Р. Стогділа, Ке Де Врі, Х. Оуена, В. Ходжсона та інших [3; 6; 7]. Організаційне лідерство розглядається в роботах П. Сенге, С. Філоновича, М. Пірена, О. Лукашевої, С. Калашнікової [5; 11]. Проте, складність, багатоаспектність поняття лідерства залишають науковцям ще значний простір в наукових дослідженнях, адже й досі не має єдиного розуміння у підходах до визначення лідерства, недостатньо глибоко висвітлена сучасна природа лідерства та його компонентів. Потребує переосмислення роль лідерства (в різних формах його прояву) в сучасних умовах загострення конкуренції в складному взаємопов'язаному і глобалізованому світі.

© Л.І. Цимбал, 2017

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні та характеристиці основних теоретичних концепцій становлення інтелектуального лідерства.

Виклад основного матеріалу. В сучасних висококонкурентних умовах важливим завданням для кран світу стає не просто досягнення економічного розвитку, а й – досягнення лідерських позицій, які самі по собі вже виступають інструментом конкурентної боротьби. Виявлення лідерства стає важливим як серед окремих особистостей (в політиці, ділових та інших колах), так і на рівні компаній та національних економік. В сучасному контексті суттєво змінюється розуміння лідерства, яке сприймається значно ширше ніж психологічний феномен, лідерство стає елементом процесу управління колективом та, як засвідчує практика, все більше переходить у площину економічного аналізу на різних рівнях суспільного устрою. Лідерство стає конкурентною перевагою і не лише метою, а й інструментом конкуренції, здатним принести ще більші здобутки.

Сучасні умови господарювання, зміна конкурентних позицій, зміна правил і методів ведення конкурентної боротьби призводять до необхідності перегляду місця та ролі багатьох економічних та управлінських процесів. Ці процеси, а також посилення взаємозалежності і взаємопроникнення національних економік знайшло своє відображення у розшаруванні конкурентного середовища. Класично світовими лідерами визначається обмежена кількість суб'єктів. Ці процеси спостерігаються як на рівні окремої особистості, що знаходить прояв у політичних процесах, так і на рівні компаній та національних економік. В даних процесах змінюється сутність поняття «лідерство», яке стає конкурентною перевагою і не лише метою, а і інструментом. Класично лідерство сприймається як психологічний процес або результат діяльності, проте лідерство стає елементом процесу управління колективом та, як засвідчує практика, все більше переходить у площину економічного аналізу на різних рівнях суспільного устрою. Перехід до шостого технологічного укладу відбувається разом з виокремленням нових чинників та факторів конкурентоспроможності компанії чи країни, в основі яких лежить інтелект, застосування новітніх досягнень та технологій. У таких умовах проблема лідерства набуває нового сенсу і потребує дослідження його природи, форм проявів в сучасних умовах та на різних рівнях його реалізації.

Домінуючою тенденцією економічного розвитку на початку третього тисячоліття є перехід на нові основи господарської діяльності. Економічна глобалізація знаходить своє втілення в посиленні взаємопроникнення та взаємопереплетеності національних економік з одного боку, а з іншого, - у посиленні процесів регіоналізації та інтеграції. Основою цих процесів стає інтелектуалізація, яка забезпечує ефективне підключення національних економік до процесів транснаціоналізації та включення до інноваційних хвиль.

Перехід до шостого технологічного укладу відбувається разом з виокремленням нових чинників та факторів конкурентоспроможності компанії чи країни. Причому ці чинники пов'язані не просто з людськими ресурсами, в основі їх знаходиться інтелектуальна діяльність, її результати у вигляді новітніх досягнень і технологій та їх застосування. Вагомість інтелектуальної складової лідерства набуває нового сенсу в сучасних умовах, що потребує дослідження її природи та форм прояву на різних рівнях.

Лідерство в його сучасному розумінні перестає бути об'єктом вивчення лише в межах психології та менеджменту. Змінюється природа лідерства, а відтак і його роль в сучасному середовищі. Неоднозначність поняття «лідерство», його прояви в сучасному економічному середовищі викликають необхідність вивчення цих питань виходячи з нових умов його реалізації.

В психології та менеджменті розробляється велика кількість нових теорій, які або продовжують існуючі (теорії ціннісного лідерства, конструктивістська теорія) або беруть за основу нові критерії (когнітивна теорія), проте переважна більшість цих

теорій стосуються саме реалізації можливостей індивіда в колективі або ж як максимуму – групи індивідів (теорія еліт В. Парето)

При цьому можемо відмітити, що більшість підходів характеризують індивідуальний рівень, включаючи лише соціальні прояви і залишаючи поза увагою економічні наслідки та складові.

Економічне підґрунтя розуміння лідерства в більшості теорій абсолютно відсутнє і лідерство розглядається як соціальний феномен, сутність якого полягає в спрямуванні процесів та формуванні загального розуміння. Проте, в економічній науці розуміння лідерства стає предметом дослідження не лише в теоріях менеджменту, а й в загальній економічній теорії при вивченні проблем підприємництва, конкурентоспроможності, міжнародної економіки, глобалістики.

Цікавою з точки зору економічної та організаційної діяльності компанії видається теорія «двигуна» лідерства Н. Тічі, в рамках якої визначається як індивідуальне лідерство, так і організаційне. Лідерство в рамках цієї теорії визначається як динамічне короткострокове, так і відносно статичне довгострокове, а лідери, відповідно, ті, хто досяг успіху і не втримали його, і ті, хто досить довго утримує пальму першості. Останніх він визначав як «переможців». При цьому переможцем може бути як індивід, так і організація (хоча для цього вона повинна мати лідерів на всіх рівнях управління, які функціонують взаємопов'язано і взаємозалежно) [21].

Наявність економічних наслідків проявів лідерства, конкурентна боротьба, нові ринкові умови та способи діяльності сформували необхідність виокремлення лідерства на новому рівні. Ускладнення суб'єктної основи лідерства знаходить прояв у виділенні таких основних видів, як індивідуальне та інституційне (або організаційне) лідерство. Суб'єктом прояву індивідуального лідерства стає окрема особистість, яка впливає як на себе, так і на інших людей. Суб'єктом інституційного лідерства виступає організація, що здійснює вплив і на саму себе, і на інші організації. Такий підхід відображає поділ людської діяльності на особистісну та соціально-групову, що обґрунтовується в працях Кременя В.Г. [6, с. 31].

Економічна природа лідерства активно проявляється саме на організаційному рівні, воно знаходить прояв не лише у встановленні контролю над ринком, регіоном, але й у активному впливі на інші підприємства, організації чи інституційні установи. Причому можливість такого впливу важлива не сама по собі, а, в першу чергу, - з метою визначення майбутнього розвитку самої організації. В межах теорії організації, що сама розвивається Сенге П., організаційне лідерство визначено власне як здатність певної спільноти визначати своє майбутнє та, перш за все, підтримувати процес необхідних для цього змін. «Джерелом лідерства є здатність підтримувати творчу напругу й енергію, що виникає тоді, коли люди говорять правду і передають іншим своє представлення майбутнього та розуміння теперішнього» [11, с.16].

В економічній теорії забезпечення організаційного лідерства можливе як на основі внутрішніх процесів, адже воно формується «на всіх рівнях організації» (К. Бланшар) [3, с. 32], так і у формі протидії зовнішнім чинникам. На думку М. Ке де Врі, лідерські організації дуже чутливі до навколишнього середовища. Саме тому вони згуртовані, мають сильну структуру, спільне бачення світу та систему мислення. Вони «є прихильниками розподіленого лідерства, заохочуючи лідерство на всіх рівнях організації. Підтримують постійні інновації, які є джерелом організаційного життя. Заохочують оптимістичний настрій співробітників, продукують культуру навчання, реальності помилок, сприйняття різностороннього мислення та дій. Продукують наявність системної перспективи, формування синергетичного ефекту» [7, с.80-82].

Наявність організаційного лідерства є необхідною умовою функціонування підприємства в умовах сучасних ринків, коли споживачі купують не товари, а бренди, а

фірми стають правлячим кланом ринку, при цьому важелі державного регулювання дещо зменшуються. В теорії ринкової влади Хаймера С. визначено, що компанія не може захопити частку ринку та завоювати лідерські позиції, якщо вона не реалізовує стратегію лідерства. Таким чином, організаційне лідерство стає необхідним фактором забезпечення успішної підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів суспільного розвитку.

Організаційне лідерство проявляється як конкурентна перевага, яка забезпечує місце компанії на ринку. Таким чином лідерство в межах компанії розглядається не як явище соціальне, в межах якого визначається місце людини, а як явище економічне, що стає джерелом збагачення компанії.

В межах цього аспекту мірилом ефективності організаційного лідерства стають маркетингові та фінансові показники, їх зміна залежно від зміни структури та методики управління. Економічна діяльність компанії, яка визначає методи ринкового охоплення, конкурентної боротьби та агресивного маркетингу в сукупності забезпечує лідируючі позиції. Лідерство в сучасних умовах стає як передумовою, так і проявом конкурентоспроможності.

Проте, лідерство не обмежується лише на рівні індивідуального та організаційного управління. Досить широке коло наукових робіт присвячено питанням політичного та урядового лідерства. Вагомий вплив лідерства на політичне життя суспільства знаходить прояв і в появі більш глобального поняття «суспільного лідерства». Загалом, можна виділити політичне, державне, громадське, підприємницьке та освітнє лідерство згідно різних видів суспільної та економічної діяльності, яким відповідають певні типи лідерів як особистостей та певні типи лідерів-організацій, кожному з яких притаманний свій тип лідера-особистості та лідера-організації [5, с.51].

Загострення конкуренції у глобальному масштабі актуалізує питання досягнення лідерських позицій для університетів та інших освітніх і наукових закладів. Вихід питань лідерства в його сучасному розумінні на більш високий рівень дає змогу стверджувати про існування нових лідерських формацій у геополітичному середовищі та розумінні міжнародної економіки.

Безумовно, можна говорити про різні типи лідерства відносно різних типів діяльності, оскільки специфіка кожної сфери потребує своїх лідерів, які є професіоналами у своїй діяльності. Спільною основою всіх видів лідерства виступає те, що лідируючі позиції забезпечуються як особистісними рисами керівників, так і особливим стилем управління відповідно ситуативних чинників конкретного середовища.

Проте у більшості моделей успішного лідерства не враховується показник «інтелект» як критерій оцінки діяльності. На наш погляд, в сучасних умовах можна говорити і про такий різновид лідерства, як інтелектуальне лідерство, яке відноситься не тільки до сфери інтелектуальної діяльності. В умовах становлення постіндустріального суспільства аксіомою вже вважається визнання того факту, що проривний розвиток країн та окремих суб'єктів (корпорацій, університетів та ін.) забезпечується не стільки наявністю ресурсів, скільки технологіями їх використання, у тому числі і з метою продукування якісно нових продуктів та послуг. Вирватися у світові лідери та втримати лідерські позиції вдається тим країнам, які докладають значні зусилля щодо розвитку свого інтелектуального потенціалу та його реалізації в економіці. В основі високих значень показників та динаміки розвитку таких країн, як Німеччина, Японія, Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, Ісландія, Фінляндія та ін., лежать значні інвестиції в наукові дослідження і розробки, реалізація їх результатів у продукції і послугах, що виробляються, а також в якісних змінах у сферах життєдіяльності. У сучасному світі країна-лідер – це насамперед інтелектуальний центр, який є інтегратором, ініціатором і організатором активних дій. Ускладнення

поняття лідерства знаходить прояв у багаточисельності форм прояву: особистісне, державне, підприємницьке, міжнародне, ситуативне, політичне, технологічне та ін.

Розуміння інтелектуального лідерства формується в рамках значної кількості історичних концепцій. Основи розвитку економіки на основі ключових факторів розглядалися ще в теоріях абсолютних та відносних переваг, які визначали можливості країни до підвищення конкурентоспроможності на основі одного, переважаючого фактору виробництва та торгівлі. Так, наприклад в роботі Д. Рікардо «Основи політичної економії та оподаткування» відзначається виграш країни, якщо вона зосередить свої зусилля на найбільш ефективному виробництві.

На рубежі XIX та XX століття теорія конкурентоспроможності національної економіки на основі факторів виробництва знайшла своє продовження в еволюційній теорії, суть якої полягає в необхідності дотримання динамічності розвитку економіки та активному впровадженню інновацій. Ідея конкуренції нововведень розвивалася в роботі Й. Шумпетера «Теорія економічного розвитку», в рамках якої під нововведеннями розумілися нові товари, технології, ринки, форми організації діяльності та методи управління.

В кінці XX століття теорія конкурентоспроможності була розширена в роботі М. Портера за рахунок конкурентних переваг і системи чинників їх визначення. Так, на думку науковця чинники поділяються на чотири основні групи:

- параметри факторів виробництва;
- параметри попиту на нові товари та послуги;
- стратегія фірм даної країни;
- характер допоміжних галузей всередині країни.

На сучасному етапі поширення набуває теорія глобального випередження конкурентів, розроблена в працях Г. Хамела та К.К. Прахалада «Революція в бізнесі» та «Конкуруючи за майбутнє». В цих працях активно висвітлюються питання глобальної конкуренції та конкуренції на глобальних ринках.

Подальша інтелектуалізація виробництва знайшла своє відображення в теорії науково-технологічного прогресу, яка характеризується еволюційним та революційним шляхом розвитку. В рамках науково-технічного прогресу виділяється концепція технологічного устрою (waves of innovation, techno-economic paradigm). Досліджуючи технологічні устрої варто відмітити поглиблення інтелектуалізації виробництва, яке лежить в основі конкретного технологічного етапу – від механізації праці та потокового виробництва в першому технологічному устрої і до прогнозування когнітивних технологій при сьомому технологічному укладі [4]. Еволюція вказує, що кожен наступний уклад вимагає все менше енергії та матеріалів та все більше інтелектуальних ресурсів. В процесі науково-технологічного прогресу формується інноваційний розвиток як процес втілення науково-технічних та технологічних змін.

Роль науки та знань обґрунтовується і в рамках концепції постіндустріального суспільства (70-ті рр. XX ст.). Ця концепція сформована Деніелом Беллом і визначає превалюючим «суспільство, в економіці якого пріоритет перейшов від переважного виробництва товарів до переважного виробництва послуг, організації системи освіти і підвищення якості життя, в якому клас технічних спеціалістів став основною професійною групою і, що найважливіше, в якому впровадження нововведень все більшою мірою залежить від досягнення теоретичних знань. Постіндустріальне суспільство передбачає виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти або технократи» [15].

За Беллом та Гелбрейтом нова соціальна структура формує нову панівну верхівку – «меритократію» («техноструктуру»). Це специфічна частина суспільства, сформована з обдарованих осіб усіх соціальних верств. Таким чином, визначається нова концепція лідерства у політиці та виробництві. Джон Кеннет Гелбрейт в своїй

роботі «Нове індустріальне суспільство» обґрунтовує формування нової структури соціально-економічних відносин. Превалюючим суб'єктом визначено зрілі корпорації, які тяжіють до переходу на планову економіку, в якій активна роль відводиться державі. Проте, загалом Гелбрейт відзначав формування нового прошарку суспільства: «техноструктури», до якої переходить влада від власників капіталу. Така структура сформована з специфічного колективу керуючих.

Розвитком теорії постіндустріального суспільства стала концепція нетократії, як нової форми управління суспільством. Основним капіталом нетократії є інформація як джерело влади та лідерства соціуму (суспільства, держави) [1].

Знання та інтелект знаходять своє відображення і в концепції медіакратії, як форми влади засобів масової інформації, де інформація подається не в площині всеосяжної істини, а як вираження інтересів самих засобів масової інформації та їх влади [20].

Паралельно розвитку концепції постіндустріального суспільства виникають і розглядаються поняття «інформаційного суспільства» та «інтелектуальної економіки». Концепція інформаційного суспільства визначає наріжним каменем сучасного етапу розвитку цивілізації інформацію в усіх її проявах. Ця концепція розроблялася в роботах Фріца Махлупа, основною ідеєю якого стало формування «індустрії знань». До неї він відніс освіту, науку та дослідження, засоби масової інформації, інформаційні технології та інформаційні послуги [18].

Пізніше Деніел Белл в рамках своєї концепції постіндустріального суспільства активно розвивав й ідеї інформаційного суспільства. На сьогодні поняття інформаційного суспільства асимілювалося із розвитком цифрових технологій та мережі поширення інформації.

В кінці ХХ століття формується нова специфічна концепція «економіки знань», основою якої є превалюючі роль знань у формуванні технологій, зростання частки знаннево містких продуктів, високотехнологічних товарів.

Іншим напрямом розвитку концепцій лідерства та інтелектуалізації економічного розвитку є стратегії глобальної експансії, в рамках яких визначаються передумови глобального лідерства національних економік [12].

Загалом в процесі становлення концепція інтелектуального лідерства частково реалізовувалась в значній кількості підходів та наукових поглядів (табл. 1).

Таблиця 1 - Еволюція становлення концепції інтелектуального лідерства

Теорія/концепція	Періодизація	Представники	Основні положення
Теорія абсолютних та відносних переваг	XVIII-XIX ст.	Школа класичної політичної економії: Адам Сміт Давид Рікардо	Тяжіння до виробництва товарів, дешевших для національної економіки, припускається, що переваги можуть бути набутими – такі як технології, кваліфікація
Теорія інноваційного розвитку	початок ХХ ст.	Йозеф Шумпетер	Орієнтація на інновації, як основу розвитку економіки, нові форми комбінації ресурсів і факторів виробництва. Інновації як нова функція управління, стають джерелом лідерства [14]

Продовження таблиці 1

Теорія конкурентних переваг	II пол. XX ст.	Майкл Портер	Визначається можливість досягнення конкурентних переваг за рахунок науково-технічних факторів, поєднання існуючих факторів між собою, зростає роль праці та підприємницької активності [10]
Теорія глобального випередження конкурентів	XXI ст.	Гері Хамел Коїмбатур Прахалад	Підвищення конкурентоспроможності компанії на глобальних ринках на основі інтелектуального лідерства, ключовими вважаються нелінійні, проривні інновації [13]
Теорія науково-технологічного прогресу	середина XXст.	Джон Бернал	Еволюційний та революційний розвиток техніки та технологій, що стає основою для лідерства, що ґрунтується на інтелекті та знаннях [2]
Концепція технологічного устрою	середина XX ст.	Карлота Перес Сергій Глазєв	Розвивається в рамках науково-технологічного прогресу, кожен наступний технологічний устрій передбачає залучення технологій вищого рівня [9; 4]
Концепція постіндустріального суспільства	середина XX ст.	Елвін Тофлер Деніел Белл	Панування науки, її автономність та незалежність від практики, визначення функції науки як передумови нової організації суспільства. Інтелектуальна власність стає окремим об'єктом ринкових відносин [16]
Концепція інформаційного суспільства	II половина XX ст.	Фріц Махлуп	Розвиток інформаційного середовища, формування глобального інформаційного простору та специфічної «індустрії знань» [8]
Економіка знань	II половина XX ст.	Фріц Махлуп	Економіка заснована на знаннях, зосередження розвитку на людському капіталі [17]

Джерело: узагальнено та систематизовано автором.

Загалом, розглядаючи лідерство, як економічне явище, варто відмітити, що класичне розуміння авторитарного та демократичного стилів управління не може бути застосовано для лідерства окремих суб'єктів на вищих рівнях управління. Визначаючи сутність та особливості інтелектуального лідерства виокремлюємо сфери його реалізації:

- виробниче;

- факторне;
- торговельне;
- фінансове;
- соціально-економічне;
- науково-технічне;
- інформаційне.

Види лідерства залежно від сфери його реалізації можуть бути розширені за рахунок нових сфер та видів діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином становлення інтелектуального лідерства в процесі еволюції відображається в значній кількості наукових теорій та концепцій. Інтелектуальне лідерство найчастіше розглядається на рівні індивіда, проте в сучасних умовах структура суб'єктів ускладнюється, що потребує подальшого вивчення. Лідерство, засноване на знаннях та інтелекті є об'єктом вивчення значної кількості наукових робіт, проте не отримало свого теоретичного узагальнення. В процесі еволюції розуміння лідерства змінилося: від лідера-монарха до багатоаспектного поняття, що охоплює всі види діяльності. Не зважаючи на теоретичне обґрунтування формування концепції інтелектуального лідерства потребує подальшого вивчення становлення країн-лідерів, лідерство яких ґрунтується на інтелектуальних ресурсах. Роль інтелекту в розвитку національної економіки потребує подальшого вивчення та глибокого аналізу.

Список літератури

1. Бард А. Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма. Пер. со шведского. [Текст] / А. Бард, Я. Зодерквист. – СПб.: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2004. – 252 с.
2. Бернал Д. Мир без войны [Текст] / Дж. Бернал. – М.: Иностранная литература, 1960. – 152 с.
3. Бланшар К. Лидерство: к вершинам успеха [Текст] / К. Бланшар – СПб.: Питер, 2008. – 368с.
4. Глазьев С.Ю. Нанотехнологии как ключевой фактор нового технологического уклада в экономике. Монография [Текст] / под ред. С.Ю.Глазьева и В.В.Харитоновна. – М.: Тривант. 2009. – 304 с.
5. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства: монографія [Текст] / С.А. Калашнікова. – К.: Київськ.ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 380 с.
6. Кремень В.Г. Філософія управління [Текст] / В.Г. Кремень, С.М. Пазиніч, О.С. Пономарьов. – Харків: НТУ «ХПІ», 2008. – 524 с.
7. Кэ де Ври Манфред Мистика лидерства. Развитие эмоционального интеллекта [Текст] / Манфред Кэ де Ври. – М.: Альпина Паблишерз, 2003. – 311 с.
8. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США [Текст] / Ф. Махлуп. – М.: Прогресс, 1966. – 462 с.
9. Меньшиков С. Длинные волны в экономике: Когда общество меняет кожу [Текст] / С. Меньшиков, Л. Клименко. – М.: ЛЕНАНД, 2014. – 288 с.
10. Портер М. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран [Текст] / М. Портер. – М.: Альпина Паблишер., 2016. – 947 с.
11. Сенге П. Танец перемен: новые проблемы самообучающихся организаций [Текст] / Сенге П., Клейнер А., Робертс Ш., Росс Р.Б., Смит Б.Дж.. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. – 624 с.
12. Уткин А. Стратегии глобальной экспансии: Внешнеполитические доктрины США [Текст] / А.И. Уткин. – М.: Международные отношения., 1986. – 288 с.
13. Хамел Г. Конкурируя за будущее [Текст] / Г. Хамел, К. Прахалад. – М.: Олимп-Бизнес., 2014. – 288 с.
14. Шумпетер Й. Теория экономического развития [Текст] / Й.А. Шумпетер. – М.: Директмедиа Паблишинг, 2008. – 400 с.
15. Bell D. Notes on the post-Industrial Society [Текст] / D. Bell. // The Public Interest. – 1967. – №7. – С. 102–118.
16. Bell D. The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting [Текст] / D. Bell. – N.Y.: Basic Books, 1973. – 540 p.
17. Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States [Текст] / Fritz Machlup. // Political Science Quarterly. – 1963. – Vol. 78, No. 3 (Sep., 1963) – pp. 467–469.

18. Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States [Текст] / Fritz Machlup. – Princeton: Princeton University Press, 1962. – 480 p.
19. Hamel G. Competing for the future [Текст] / G. Hamel, C. Prahalad. – Harvard Business Press, 1996. – 384 p.
20. Meyer T. Mediokratie. Die Kolonisierung der Politik durch die Medien [Текст] / Thomas Meyer. – Frankfurt: Suhrkamp, 2001. – 420 p.
21. Tichy N. The leadership engine: How winning companies build leaders at every level [Текст] / N. Tichy, E. Cohen. – New York: Harper business, 2002 – 452 p.

References

1. Bard, A., & Zoderkvist, Ya. (Trans). (2004). *New ruling elite and life after capitalism*. SPb.: Stokgol'mskaja shkola jekonomiki v Sankt-Peterburge [in Russian].
2. Bernal, Dzh. (1960). *Mir bez vojny [A World Without War]*. Moscow: Inostrannaja literatura [in Russian].
3. Blanshar, K. (2008). *Liderstvo: k veršinam uspeha [Leading at a High Level]*. SPb.: Piter [in Russian].
4. Glaz'ev, S.Ju., & Haritonov, V.V. (Eds.) (2009). *Nanotechnology as a key factor in the new technological order in the economy*. Moscow.: Trovant [in Russian].
5. Kalashnikova, S.A. (2010). *Osvitnia paradyhma profesionalizatsii upravlinnia na zasadakh liderstva: monohrafiia [Educational paradigm of management professionalism on the basis of leadership]*. Kyiv: Kyivs'k.un-t imeni Borysa Hrinchenka [in Ukrainian].
6. Kremen', V.H., Pazynich S.M., & Ponomar'ov, O.S. (2008). *Filosofiiia upravlinnia [The Philosophy of Management]*. Kharkiv: NTU «KhPI» [in Ukrainian].
7. Kje de Vri Manfred (2003). *Mistika liderstva. Razvitie jemocional'nogo intellekta [The Leadership Mystique]*. Moscow: Al'pina Pabliherz [in Russian].
8. Mahlup, F. (1966). *Proizvodstvo i rasprostranenie znaniy v SShA [Production and dissemination of knowledge in the United States.]*. Moscow: Progress [in Russian].
9. Men'shikov, S., & Klimentko, L. (2014). *Dlinnye volny v jekonomike: Kogda obshhestvo menjaet kozhu [Long waves in the economy: When society changes skin]*. Moscow: LENAND [in Russian].
10. Porter, M. (2016). *Mezhdunarodnaja konkurencija. Konkurentnye preimushhestva stran [International competition. Competitive advantages of the countries.]*. Moscow: Al'pina Pabliherz [in Russian].
11. Senge, P., Klejner, A., Roberts Sh., Ross R.B., & Smit, B.Dzh. (2003). *Tanec peremen: novye problemy samoobuchajushhihsja organizacij [The Dance of Change: The Challenges to Sustaining Momentum in Learning]*. Moscow: ZAO «Olimp-Biznes» [in Russian].
12. Utkin, A. (1986). *Strategii global'noj jekspansii: Vneshnepolitieskie doktriny SshA [Strategies for Global Expansion: USA Foreign Policy Doctrines]*. Moscow: Mezhdunarodnye otnoshenija [in Russian].
13. Hamel, G., & Prahalad, K. (2014). *Konkuriruja za budushhee [Competing for the future]*. Moscow: Olimp-Biznes [in Russian].
14. Shumpeter, J. (2008). *Teorija jekonomicheskogo razvitija [The Theory of Economic Development]*. Moscow: Direktmedia Publishing [in Russian].
15. Bell, D. (1967). Notes on the post-Industrial Society. *The Public Interest*, 7, 102–118 [in English].
16. Bell, D. (1973). *The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting*. New York.: Basic Books [in English].
17. Machlup, F. (1963). The Production and Distribution of Knowledge in the United States. *Political Science Quarterly*, Vol. 78, 3, 467–469 [in English].
18. Machlup, F. (1962). *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton: Princeton University Press [in English].
19. Hamel, G., & Prahalad, C. (2001). *Competing for the future*. Harvard Business Press [in English].
20. Meyer, T. (2001). *Mediokratie. Die Kolonisierung der Politik durch die Medien*. Frankfurt: Suhrkamp [in English].
21. Tichy, N., & Cohen, E. (2002). *The leadership engine: How winning companies build leaders at every leve*. New York: Harper business [in English].

Tsymbal Liudmyla, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Kyiv national economic university named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

Theoretical Concepts of the Intellectual Leadership

There is in the article deals with the main theoretical concepts of the formation of intellectual leadership in the modern economic environment. The basic characteristics of intellectual leadership are determined and their significance is described in the process of evolution of concepts of economic development. The necessity of

defining the concept of intellectual leadership in the conditions of globalization processes and changing the basis of the management system is substantiated.

The transformation of general economic conditions under the influence of globalization and the formation of a knowledge economy is accompanied by an aggravation of competition at all levels, a rapid change in competitive positions, significant stratification of the competitive environment, changing rules and methods of competition. These trends require diverse actors in the global economy to pay particular attention to new phenomena, review the place and role of many economic and managerial processes. This requires the study of the theoretical foundations of the formation of the economic system in its modern sense and the distinction of the main trends of its development. The formation of intellectual leadership in modern conditions requires the justification and definition of its evolution.

An analysis of the historical concepts of leadership development and the role of intelligence in leadership and competitive advantage is an important stage in the study of intellectual leadership.

intellectual leadership, the concept of intellectual leadership, intellectualization of production

Одержано (Received) 11.10.2017

Прорецензовано (Reviewed) 11.12.2017

Прийнято до друку (Approved) 15.12.2017

УДК 338.48

І.В. Щоголева, доц., канд. пед. наук

Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кропивницький, Україна

Управління конкурентоспроможністю туристських дестинацій

В статті розкрито сутність поняття туристських дестинацій, а також параметри оцінки їх конкурентоспроможності. Розглянуто та узагальнено різні аспекти управління конкурентоспроможністю туристських дестинацій, зокрема географічно-територіальний, маркетинговий, продуктовий, ресурсний, економічний та соціальний. Проаналізовано позицію України у світовому рейтингу подорожей та туризму на основі індексу конкурентоспроможності за версією експертів Всесвітнього економічного форуму. Запропоновано шляхи підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю туристських дестинацій.

туризм, туристська дестинація, конкурентні переваги, конкурентоспроможність, фактори конкурентоспроможності, управління конкурентоспроможністю

І.В. Щёголева, доц., канд. пед. наук

Кировоградская лётная академия Национального авиационного университета, г. Кропивницкий, Украина

Управление конкурентоспособностью туристических дестинаций

В статье раскрыта сущность понятия туристических дестинаций, а также параметры оценки их конкурентоспособности. Рассмотрены и обобщены различные аспекты управления конкурентоспособностью туристических дестинаций, а именно географо-территориальный, маркетинговий, продуктовой, ресурсный, экономический и социальный. Проанализирована позиция Украины в мировом рейтинге путешествий и туризма на основе индекса конкурентоспособности по версии экспертов Всемирного экономического форума. Предложены пути повышения эффективности управления конкурентоспособностью туристических дестинаций.

туристическая дестинация, конкурентные преимущества, конкурентоспособность, факторы конкурентоспособности, управление конкурентоспособностью

Постановка проблеми. Для більшості країн туризм є пріоритетним напрямком розвитку. Україна теж не є виключенням, тому що розвиток в'їзного та внутрішнього туризму було визначено державою як пріоритетний. Необхідною умовою розвитку внутрішнього та в'їзного туризму є зростання споживчого попиту туристських дестинацій країни. Дестинація як суб'єкт конкуренції повинна бути оцінена з точки зору наявності конкурентних переваг та конкурентоспроможності. Дестинації, які не